

УДК 368.5 : 368.025.6

ОСОБЛИВОСТІ АГРОСТРАХУВАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ КРАЇНИ

***І.В. Копитіна, кандидат економічних наук
ПВНЗ «Херсонський економічно-правовий інститут»***

На сучасному етапі розвитку країни особливо гостро постає питання розробки та впровадження заходів щодо мінімізації впливу кліматичних змін на аграрний сектор. Саме тому виявлення та розкриття особливостей сучасного ринку агрострахування України через механізми страхування врожаю від природних ризиків, з врахуванням світових тенденцій, є головною метою дослідження.

Агрострахування, кліматичні зміни, аграрії, страхування, страхові ризики, Страховий Пул, страховий ринок, врожай.

Постановка проблеми. Українські вчені, посилаючись на висновки ООН, припускають що найближчими роками країну очікує кардинальна зміна клімату і наслідками цього стануть сильні снігопади, зливи, підвищення температури і смерчі. Нині відчутними до кліматичних змін стають Херсонська область, низинні ділянки чорноморського узбережжя Криму, Одеса та Приазов'я. Через збільшення кількості циклонів і стихійних лих, інтенсивність гроз, граду, шквалів і особливо смерчів (місце і час настання яких неможливо спрогнозувати), зміну температур відбувається негативний вплив на обсяги майбутнього вражаю сільськогосподарських культур і, як наслідок, – відбивається на економічному становищі держави. Саме тому вдосконалення та розвиток агрострахування на сучасному етапі розвитку економіки країни стає особливо актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню сфери страхування з питань сільськогосподарського страхування присвятили свої наукові праці вчені: В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, О. Д. Вовчак, О.О. Гаманкова, С.С. Осадець, Т.А. Ротова, Я.П. Шумелда та ін.

Мета дослідження виявити особливості агрострахування на сучасному етапі розвитку країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні в умовах нестабільної економіки при загостреній екологічній ситуації зміна клімату може мати серйозні наслідки. Країна зазнає чималих втрат зернових та технічних культур через спустошливу засуху. Зокрема, у 2013 р. збитки аграріїв становили 13,6 млрд грн, а максимальних збитків зазнали аграрії в Одеській, Дніпропетровській, Херсонській областях. Середній показник врожайності на Півдні становить 16,2 ц/га, що на 12 ц/га менше порівняно з 2012 роком. У південних областях недобір ячменю і пшениці становить майже 59 млн тонн на суму у понад 10 млрд грн. У Херсонській області, з посіяних зернових культур у 837 тис га, загинуло 90748 га (10,8 %). Сума збитків аграріїв на 1 червня 2012 р. становила 178,77 млн грн. Сума збитків на одному гектарі – 1970 грн. Найбільше потерпіли аграрії Бериславського району, у яких збитки складають понад 9 тис. га, Білозерського – 15 тис. га, Генічеського – 7 тис. га, Голопристанського – 4 тис. га, Новотроїцького – 10 тис. га, Скадовського – 6 тис. га. Недостатня кількість продуктивної вологи в осінній період, низькі температури повітря та відсутність снігового покриву на полях стали негативними чинниками для вегетації і зимівлі озимих культур Херсонської області у період 2011–2012 рр. та спричинили загибель посівів майже на 1 млрд грн. З посіяних у регіоні 666,7 тис. га озимих культур від несприятливих погодних умов загинуло 259,8 тис. га (38,9 %). Взимку 2012 року чимале пошкодження зазнали плодові культури та виноград, а збитки по області становили 70,1 млн грн, у 2009 р. – 168,6 млн грн. Недобір урожаю винограду (рівень ураження 10,7 %), кісточкових (61 %), зерняткових (75,5 %) і ягід (55,9 %) у регіоні у 2009 р. становив 12 тис. тонн [2].

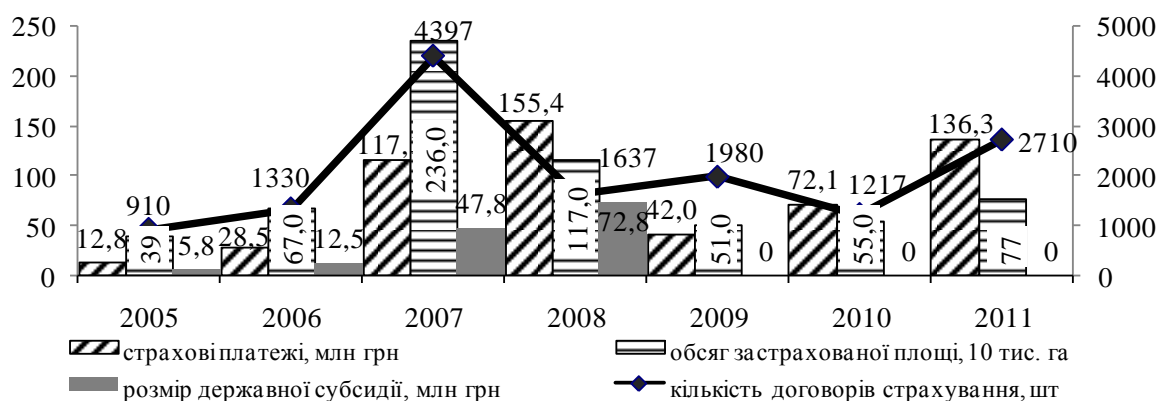
Виходячи з окресленої ситуації в агросфері, гостро постає питання можливих варіантів зниження збитків коштом державної підтримки та агрострахування. З цією метою урядом було зроблено такі кроки прийняття програм економічного розвитку України («Програма структурної перебудови економіки

України до 2015 року» (1996 р.), «Національна енергетична програма України до 2010 року» (НЕП) (1996 р.), «Комплексна державна програма енергозбереження України до 2010 року» (КДПЕ) (1996 р.), Національні програми розвитку окремих галузей економіки) та прийняття закону «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» (2012 р.) [3].

Нині до основних напрямів наукових досліджень з розробки заходів щодо мінімізації впливу кліматичних змін на аграрний сектор крім інших чинників слід віднести: удосконалення механізмів функціонування страхових фондів як основи мінімізації збитків від природних стихійних явищ і розробка та впровадження механізмів страхування врожаю від природних ризиків з урахуванням кліматичних змін, як це відбувається у зарубіжних країнах.

Досвід міжнародної практики свідчить, що швидкісний розвиток агрострахування можливий лише за довгострокової і масштабної підтримки з боку держави (субсидування страхових премій та виплат, компенсація адміністративних витрат страховиків, фінансування розробки страхових продуктів, фінансування освітніх і інформаційних заходів, навчання, сертифікація й оплата послуг експертів з врегулювання збитків, фінансування прикладних науково-дослідних робіт та субсидування перестраховування), але при цьому діяти необхідно за принципом партнерства між державою і приватним сектором. Тому у більшості країн держава створює спеціальні органи та структури для виконання функцій адміністратора програми. Так, державне агрострахування існує в Японії та Канаді. У Греції й на Кіпрі страхування агроризиків є обов'язковим видом страхування, а послуги надають спеціалізовані державні компанії – ELGA у Греції й Agricultural Insurance Organization (AIO) на Кіпрі; уряди надають фінансову підтримку ELGA і AIO у високо збиткові роки. В Індії державна сільськогосподарська страхова компанія працює в рамках програми субсидованого агрострахування та змушена конкурувати з п'ятьма приватними страховими компаніями [1].

Щодо розвитку вітчизняного страхового ринку у сфері агрострахування, то аналіз його діяльності за період 2005–2011 рр. наведено на рис.1.

Рис. 1. Динаміка діяльності ринку страхування сільськогосподарських культур в Україні за 2005–2011 рр.[4]

Так, на ринку переважає класичне страхування, а формальне агрострахування застосовується, переважно зі страхування банківських застав, угоди страхування заставних посівів укладалися навесні-улітку до збору врожаю

(ризиками зі страхування урожаю є град, сильний вітер, шквал, смерч, пилова буря, суховій, сильні тривалі дощі, повінь, удари блискавок, землетруси, лавини, селі, паводок, вимокання, засуха, хвороби рослин, шкідники).

У 2011 р. відсутність державної підтримки не вплинула на показники діяльності страхових компаній порівняно з 2009–2010 рр., а загальний обсяг ринку страхування сільськогосподарських культур в Україні становив 786 тис. га застрахованих площ, що на 22 тис. га більше за показника 2010 року. Сума страхових платежів 2011 р. становила 136,3 млн грн, що на 64,2 млн грн більше ніж у 2010 р., чому сприяла програма форвардних (заставних) закупівель компанії «Хліб Інвестбуд», яка передбачала укладання угод заставних закупівель за наявності угод страхування врожаю, але при цьому так і не вдалося досягнути показника 2008 року. У 2011 р. зі страхування культур було укладено 2710 угод, що на 1493 угод більше ніж у 2010 р., та на 1800 угод більше, ніж у 2005 р., але на 1687 менше до кризового 2007 року. Рівень виплат за угодами страхування сільськогосподарських культур у 2011 р. становив майже 67,3 % (у 2010 р. – 50,9, у 2009 р. – 36,5 %).

Серед вітчизняних страховиків страхуванням агроризиків опікуються такі страхові компанії: ПАТ «СК «Страхові гарантії», УАСК «АСКА» (Донецьк), СК «Фінаст», ПрАТ «Українська аграрна страхова компанія» (Черкаси), СК «Статус», ТДВ «СК «Домінант», ПрАТ «Страхова компанія «Брокбізнес» (Київ) та інші. До Українського Сільськогосподарського Страхового Пулу (УССП) входять ПрАТ «Страхове товариство «Стройполіс»», Українська пожежно-страхова компанія, АО «ПРОСТО-страхование», Страховая група «Ильичевская», СК «АСКА», ООО «Агрориск». Нині члени Українського Сільськогосподарського Страхового Пулу можуть запропонувати такі продукти зі страхування сільськогосподарських ризиків: при вирощуванні сільськогосподарських культур: на осінньо-зимовий період (комплексне страхування посівів озимих сільськогосподарських культур на випадок їх пошкодження і повної загибелі внаслідок погодних ризиків, страхування багаторічних насаджень від усіх ризиків перезимівлі), на весняно-літній період (страхування сільськогосподарських культур, які є предметом застави, страхування сільськогосподарських культур на випадок граду і вогню, мультиризикове страхування сільськогосподарських культур та страхування сільськогосподарських культур (індекс врожайності)), на весь період вирощування (мультиризикове страхування посівів та врожаю озимих зернових сільськогосподарських культур на весь період вирощування) та при розведенні сільськогосподарських тварин (програми страхування великої рогатої худоби, свиней, програми страхування коней) [5]. Результати діяльності УССП за період 2005–2012 рр. наведено в таблиці.

УССП за період 2005–2012 рр. отримав страхових премій на суму 26,739 млн грн, страхові виплати (включаючи заявлені) становили 15 895,71 тис. грн, рівень збитковості становив 59,45 %, підписаний ліміт відповідальності більше 797,5 млн грн, у 2012 р. було укладено 524 угоди страхування.

**Показники діяльності Українського Сільськогосподарського
Страхового Пулу за 2005-2012 роки [5]**

Період, рр.	2005- 2006	2006- 2007	2007- 2008	2008- 2009	2009- 2010	2010- 2011	2011- 2012
Валові страхові платежі, грн	34798 87,5	23182 25,6	80487 13,2	26273 15,6	15924 44,2	28443 73,8	58280 35,9
Площі сільськогосподарсь- ких культур, га	34608, 2	58156, 02	24797 1,09	46209, 98	32613, 72	36447, 99	68601, 22
С/г тварини, голови	н/д	н/д	16071	3089	14141	6486	170

Висновки. На сьогодні низький рівень розвитку агрострахування України пов'язаний з недосконалістю страхових продуктів і методів їх тарифікації (через недостатність надійних статистичних та погодних показників для проведення актуарних розрахунків) та відсутністю стандартних методик проведення огляду посівів і врегулювання збитків через недостатність кваліфікованих кадрів та недостатність довіри аграріїв до страхування. Для аграріїв привабливе агрострахування через дешеве порівняно з іншими засобами управління ризиками, є можливістю покрити коштом страхових відшкодувань збитки при повної чи часткової втрати врожаю та в зв'язку з чим здатністю своєчасно розрахуватися з партнерами. Страхування сприяє підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва через використання сучасних технічних досягнень та дає змогу повернути взяті в кредит кошти коштом страхового відшкодування у разі настання несприятливої події та полегшує доступ сільгоспвиробників до кредитних ресурсів, що на сьогодні є актуальним для подальшого розвитку країни.

Список літератури

1. Матеріали конференції «Агрострахування и Перестрахование в СНГ, Европе и Азии»; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com>
2. Офіційний сайт Херсонської обласної державної адміністрації; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oda.kherson.ua>.
3. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: закон України; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
4. Страхування в Україні Аналітичний звіт: 2012 р.; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua>., <http://www.insurancetop.com>
5. Украинский страховой сельскохозяйственный пул веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agropool.com.ua>.

На современном этапе развития страны особенно остро стоит вопрос разработки и внедрения мер по минимизации влияния климатических изменений на аграрный сектор. Именно поэтому выявление и раскрытие особенностей современного рынка агрострахования Украины через механизмы страхования урожая от природных рисков, с учетом мировых тенденций, является главной целью данной статьи.

Агрострахування, кліматическіе змінення, аграрії, страхування, страхові ризики, Страховий Пул, страховий ринок, урожай.

At the present stage of development of the country are particularly acute problem of development and implementation of measures to minimize the impact of climate change on the agricultural sector. That is why the identification and disclosure of the features of the modern agricultural insurance market of Ukraine through the mechanisms of insurance of the harvest from natural risks, taking into account global trends, is the main purpose of this article.

Insurance, climate change, farmers insurance, insurance risks, Insurance Pool, the insurance market, the yield.